

23/9

KLASSISK LIBERALISM

LIONEL ROBBINS, berömd engelsk nationalekonom och professor vid London School of Economics, har med sin till svenska översatta bok *Den klassiska liberalismens samhällssyn* (Natur och Kultur, 11:50) gjort en utomordentligt nyttig insats; han har tillika skrivit en mycket rolig bok,

intelligent, finslipad och ironiskt överlägsen. Robbins utgångspunkt är att den engelska gammalliberalismens ekonomiska klassiker — David Hume, Adam Smith, Ricardo, Malthus, Senior och andra — numera blir orättvist bedömda i den vetenskapliga likaväl som i den populära debatten. Forskare som Lindsay, Keynes och Myrdal har i skilda sammanhang förhänt eller fördömt dessa klassiska författare, tydligen utan att ha läst dem ordentligt. De har framställts som försvarare av profitintresset, som likgiltiga för fattigdomen, som anhängare av en "nattväktarstat", vars enda funktioner är försvaret och rättsordningens upprätthållande. I själva verket var deras läror nyanserade och följaktligen inte möjliga att sammanfatta i några enkla form-

ler, och deras känsla för industriarbetarklassen och patos för fattigdomens förmildrande eller avskaffande var ett grunddrag i deras spekulation.

Ett par exempel. Lord Lindsay, rektor vid Balliol och författare till några ryktbara idéhistoriska arbeten, har påstått att de klassiska ekonomerna "fördömde varje försök att bestämma lönerna på annat sätt än genom en konkurrens som både försvarade kapitalisternas vinster och sörjde för att löntagarnas inkomster stannade vid existensminimum". I själva verket var dessa ekonomer genomgående angelägna om en höjning av den stora massans ekonomiska standard, även då de — som Malthus och hans efterföljare — genom felaktiga eller överdrivna slutledningar kom fram till tanken att förbättringar var möjliga blott genom barnbegränsning i de sena äktenskapens och avhållsamhetens tecken. Keynes har karakteriserat Bentham som en extrem företrädare för den negativa synen på statens uppgifter — Bentham skrev att staten skulle "hålla sig lugn" och att dess främsta plikt var att inte stå i vägen för den fria företagsamheten — men i många viktiga hänseenden krävde Bentham trots dylika principiella uttalanden betydande statliga ingrepp i allmännyttans intresse. Över huvud har man enligt Robbins i framställningar av den klassiska ekonomin stannat för mycket vid de allmänna, slagordsmässigt utformade teserna och inte betraktat de otaliga modifieringar och praktiska förslag som gjorde den liberala läran till ett verktyg i framstegets tjänst.

Det är intet tvivel om att Robbins har rätt i allt detta. Den bild av dessa ekonomer som fått sitt mest ryktbara uttryck i Carlyles ord om "den hemiska vetenskapen" har med nyliberalismens och socialdemokratiens frammarsch blivit ganska allmänt godtagen, och den har ensidigt drivits även av framstående forskare. Var och en som läser exempelvis Bentham eller J. S. Mill måste förnimma deras passionerade reformvilja och mänskliga medkänsla.

Och dock framstår Robbins bok, såvitt jag förstår, mera som ett inlägg i en fortgående debatt än som en objektiv framställning av den klassiska liberalismens samhällssyn. Robbins reagerar mot överdrifter, men blir själv överdriven. Hos dessa gammalliberaler fanns dock en tro på den fria ekonomins värde, som inom kort visade sig ohållbar, och en benägenhet att betrakta ett utbredd elände som en ofrånkomlig följd av en "sund" politik. Under ett skede då ett fåtal levde i lyx, samtidigt som en stor och växande socialklass — män, kvinnor och barn — arbetade 12–14 timmar i gruvor och fabriker mot knappt bröd för dagen, försvarade dessa ekonomer i stort sett den bestående ordningen; de var mot progressiv inkomstskatt, i regel mot reglering av arbetstider och arbetsinkomster, ofta fiendliga mot alla fackliga organisationer bland arbetarna. Genom enstaka citat ur deras skrifter kommer man inte från faktum att de i huvud-

sak tjänstgjorde som ideologiska värmare av ett samhällstillstånd som redan då hos många — både liberaler och konservativa i partipolitisk mening — framkallade förtvivlan och våldsamt kritik. Det får inte heller glömmas att inom den tidiga engelska socialismen, som av Robbins endast flyktigt beröres — han nämner Owen, men inte Gray, Bray eller Thompson —, framkom en opposition som de klassiska liberalerna nästan totalt negligerade.

Till en viss grad blir Robbins ensidig också genom begränsningen av sitt urval. Han tar inte med den rabiat gammalliberala franska skolan — såsom Bastiat — under betoning av att den representerade ett slags metafysisk harmonilära, som var de av samhällsnyttans grundsats inspirerade briterna främmande. Han tar inte heller med den engelska Manchester-skolan, vars ledande män, Bright och Cobden, inte var ekonomer i professionell mening, men ansåg sig, och ansågs, företrädare för den klassiska liberalismens yttersta konsekvenser. Hela den debatt utanför forskarnas krets — bäst skildrad av makarna Hammond — som vulgariserade och populariserade gammalliberalismen förbigås också; det är naturligt och korrekt att Robbins medvetet inskränker sig till de ryktbara tankarna, men det medför att hans bok inte ger mer än en del av gammalliberalismens idéfär.

Översättningen, av Anders Byttnar, är skicklig; några i och för sig små fel är emellertid verkligen störande (i not 17 på sid. 53 sägs exempelvis motsatsen till vad Adam Smith skrivit).

HERBERT TINGSTEN